

Poroszné Komenda Marietta: Kiút egy csöndes, sötét világból...

Rövid szakmai közlemény

Kulcsszavak: vakok, siketek, némák, gyógypedagógia, szociális munka

“Fordítsd az arcodat a nap felé, és minden árnyék mögéd kerül!” – vallotta Helen Keller, aki ennek megfelelően élte az életét. Siketen és vakon nem adta meg magát az önsajnálatsnak, minduntalan nagyobb kihívásokat keresett. Életét siker kísérte végig, fantasztikus karriert futott be, melyben nagy szerepet vállalt hasonlóan kitartó segítője is. Hogyan lehet kiutat találni egy csöndes, sötét világból, diplomát szerezni, Alexander Graham Bell, esetleg Mark Twain vagy Charlie Chaplin barátjává válni, elnökökkel levelezni?! – Helennek sikerült.

Helen Adams Keller 1880-ban született Alabamában, egészséges kisbabaként. Gyorsan fejlődő, élénk csecsemő volt, aki állítólag már hat hónapos korában elkezdett beszélni, egyéves korától pedig már járni is tudott. Aztán hirtelen minden megváltozott, amikor másfél éves korában egy súlyos betegség támadta meg, melyet akkoriban az orvosok még kevésbé tudtak diagnosztizálni. (A család háziorvosa agylázat állapított meg, ami utólag feltételezhetően skarlát vagy agyhártyagyulladás lehetett.)

Néhány nap betegeskedés után Helen édesanyja észrevette, hogy kislánya nem a szokott módon reagált, amikor a vacsorához hívó csengettyű megszólalt, vagy ha az arca előtt intettek. Helen 19 hónaposan lett siketvak. Innentől kezdve a világ befogadásában egyedül a szaglására és a tapintásra hagyatkozhatott. Mindamellet, hogy már nem hallhatta, amit mondtak neki, és nem látott semmit sem, a kis Helen nem adta fel. A család szakácsának hatéves lányával, Martha Washingtonnal barátságot kötött, és kidolgoztak egy jelnyelvet, amin keresztül kommunikálni tudtak egymással. (Egy év alatt már 60 jelet tudtak használni.) A siketvakság életre keltette érzékeit, melyek kifinomulttá váltak: az illatokból és a lépésekből ítélve megtanulta, ki közeledik felé, és idővel képes volt megkülönböztetni nőket és férfiakat, időseket és fiatalokat. A sötét, hangtalan világba zárva Helen természete nehezen kezelhetővé vált: ha mérges volt, üvöltött és rugdosott, ha pedig jó kedve volt, akkor megállíthatatlanul vihogott. Sokan azt javasolták a családban, hogy a súlyosan sérült kislányt talán megfelelőbb lenne intézetbe adni. Helen édesanyja azonban kitartott gyermeke mellett és szünni nem akaró segítségért kutatva talált rá Charles Dickens Amerikai jegyzetek című művére, melyben egy szintén siket és vak kislány sikeres tanításának és fejlesztésének történetére bukkant. Ez volt az a pillanat, melynek nyomán az akkor hatéves lány Alexander Graham Bell közbenjárásával elkerülhetett a Perkins Vakok Intézetébe. Az iskola igazgatója az intézmény egyik öregdiákját, a húszéves, erősen látássérült lányt, Anne Sullivant jelölte ki mellé októnak.

„Jobb a séta egy barátal a sötétben, mint egyedül a fényben.” – mondta Helen, bár az elején még senki nem gondolta, hogy egy 49 éven át tartó barátság veszi kezdetét a házi tanítással, hiszen Helen durcás, nehezen kezelhető kislány volt, akit szülei elkényeztettek. Anne módszere a következő volt: Kellerék

kertjében kijelölt egy kerti kisházát iskolának, ahová rendszeresen bejárt tanítványával, hogy az nyugodtan ismerkedhessen a jelekkel. Anne Sullivan első próbálkozásként egy babát hozott ajándékba a kislánynak, majd rögtön a tenyerébe is írta a szót betűzve: b-a-b-a.

Először nehezen ment az oktatás, hiszen Helen nem tudta értelmezni, mit szeretne tanítója; nem ismerte azt, hogy a világon minden egyes dolognak, tárgynak és személynek saját szava van. Egy hónapba telt, mire Helen rájött és megértette a folyamatos próbálkozások okát: Anne vizet csorgatott Helen kezére, majd a másikba beleírta, hogy v-i-z. *„Amint a hideg víz az egyik kezemre ömlött, a másikra betűzte e szót: 'v'íz', először csak gyöngén, azután mind erősebben. Csöndesen állottam s teljes odaadással figyeltem ujjá nyomait. Egyszerre, villámgyorsan, mintha fölébredt volna lelkemben valami elfeledett, régi gondolat visszhangja. Ezzel a nyelv titka meg volt fejtve előttem. Rájöttem, kitaláltam, hogy az a hideg valami, ami a kezemre csurgott, v-i-z volt. Ez a szó életet nyert előttem, fölébresztette szendergő lelkemet, megvilágosította, reményt, örömet fakasztott benne, szabaddá tette.”* – írta Helen Csöndes, sötét világom című önéletrajzi könyvében.

Innentől kezdve Helen mindennek tudni akarta a nevét, gyorsan és sokat tanult. Tíz éves volt, amikor tudomást szerzett Ragnhild Kåta norvég siketvak gyermekéről, aki képes volt beszélni a megfelelő iskolai oktatásnak, azaz a Tadoma-módszernek köszönhetően. Helen is elkezdte a módszert követni, és hamarosan megtanulta megérteni, mit mondanak neki mások azáltal, hogy kezét gyengéden azok szájára és arcára helyezte, miközben beszéltek. Egyúttal ő is addig gyakorolta a beszédet, a hangok formálását - a beszélők, illetve a saját torkára tett kézzel -, míg érthetővé nem váltak. Ezen felül a Braille-írást is jól használta, gépelni, illetve

nyelveket tanult, így már nemcsak angolul, de franciául, németül, görögül és latinul is olvasott. Elvégezte a Radcliffe Egyetemet, és ezzel ő lett az első siketvak a világon, aki bölcsészdiplomát szerzett. Ahogy Helen fogalmazott: **„Az ember soha nem elégedhet meg azzal, hogy a földön kússzék, ha igazából szárnyalni vágyik.”**

A főiskola elvégzése után Helen küldetésének érezte, hogy segítsen a hozzá hasonló sérült embereken. 39 országban járt, számos motivációs beszédet tartott: **„Ha én siketen és vakon is gazdagnak és izgalmasnak találok az életet, akkor te milyen rengeteg dolgot tudsz befogadni mind az öt érzékedet használva?”** – kérdezte egy alkalommal és teljes joggal a hallgatóságától. Harcba szállt a béke és a női egyenjogúság mellett is. Tizenkét könyvet írt, melyekben megmutathatta azt az utat, melyet ő járt be.

(Magyarul a Csöndes, sötét világom, a Szakadékból a fényre, és az Életem története/Anne Mansfield Sullivan levelei című könyveit érhetjük el.)

Egész életében küzdött a kiszolgáltatottak jogaiért, a vakok, siketek megsegítéséért. Nonprofit szervezetet hozott létre a vakság megelőzése érdekében, illetve 1920-ban részt vett az American Civil Liberties Union (ACLU) megalapításában is.

Helen céljai elérésében sokat köszönhetett Anne Sullivannak. Így írt róla: *„Tanítóm annyira össze van forrva velem, hogy alig tudok önmagamra gondolni nélküle. Sohasem tudnám megmondani, mit köszönhetek a velem született hajlamoknak és mit az ő befolyásának. Azt érzem, hogy az ő lényé elválaszthatatlan az enyémtől s hogy az én életem léptei mindig az ő*

nyomába esnek. Ami jó van bennem, neki köszönöm, s ami tehetségem, vágyam vagy örömem van, mindazt az ő szeretete ébresztette föl.”

Kettejük sikeres, világhírű kapcsolata 49 éven át tartott. Elválaszthatatlan kötelékkel ragaszkodtak egymáshoz, bár Anne Sullivan később, 1905-ben megházasodott. Férjével, a Harvard Egyetem oktatójaként és irodalmi kritikusaként dolgozó John Macyvel egy idő után azonban elhidegültek egymástól.

Anne Sullivan élete végéig Helennel maradt, az ő kezét fogva halt meg 1936-ban – épp úgy, ahogy tulajdonképpen az egész közös életüket töltötték. Anne halála után Helen –, aki ekkor már 56 éves volt – továbbra is segítségre szorult, így korábbi házvezetőnője, Polly Thompson vált támaszává az utazásai során és a mindennapi életben. Sajnos nem sokáig maradhatott vele, mert 1960-ban Polly agyvérzés következtében elhunyt. Újabb - és egyben az utolsó - segítő került Helen mellé a Pollyt addig ápoló Winnie Corbally személyében. Helen hosszú életet élt, több stroke-ot is túlélt az

1960-as évek elején. **„Az önsajnálát a legnagyobb ellenségünk. Ha behódolunk neki, egész életünkben semmi bölcsét sem tudunk tenni.”** – hangoztatta. Ha fizikálisan a lakásához is volt kötve a betegsége következtében, szelleme ép maradt, s tovább küzdött, aminek elismerésül 1964-ben Lyndon B. Johnson elnöktől megkapta a Szabadságért Elnöki Érdemérmét, egy év múlva pedig az 1965-ös New York-i világkiállításon a Leghíresebb Nők közé választották. Helen Keller 1968 júniusában hunyta le örökre a szemét, nem sokkal a 88. születésnapja előtt. Hamvait kívánságának eleget téve Anne Sullivan maradványai mellé temették.

Helen Keller és Anne Sullivan között létrejött évtizedekig tartó, valóban kölcsönös, gyümölcsöző, mindkettőjüket inspiráló együttműködés és egy őszinte bizalmon alapuló, életre szóló kapocs sokakat megihletett; többek között egy színdarab, illetve két film – Csodatévő (1962) és a Kismadár (2000) – is született a témában.

Felhasznált irodalom:

- Helen Keller: Csöndes, sötét világom - Egy siket-néma-vak leány önéletírása <https://mek.oszk.hu/02900/02961/html/> (utolsó letöltés: 2022.08.09.)
- Ő volt az első siket és vak diák, aki diplomát szerzett: Helen Keller bebizonyította, hogy semmi sem lehetetlen <https://femina.hu/kapcsolat/helen-keller/> (utolsó letöltés: 2022.08.09.)
- Élet teljes csöndben és sötétségben <https://grannatik.wordpress.com/2014/03/24/elet-teljes-csendben-es-sotetsegben/> (utolsó letöltés: 2022.08.09.)

Képek forrása:

- <https://grannatik.wordpress.com/2014/03/24/elet-teljes-csendben-es-sotetsegben/> (utolsó letöltés: 2022.08.09.)
- <https://femina.hu/kapcsolat/helen-keller/> (utolsó letöltés: 2022.08.09.)